

Selján Péter

A 2017–2020-as Trump-adminisztráció Közel-Kelet-politikája¹

A 2016-os amerikai elnökválasztást követően sokakat váratlanul ért, hogy Donald Trump, egy ingatlanmogul és valóságshow-sztár lett az Amerikai Egyesült Államok 45. elnöke. A választási kampány során tett nyilatkozatai és egyéb megnyilvánulásai alapján sejteni lehetett, hogy most „valami új” következik az USA külpolitikájában. Ekkor még többen úgy vélték, hogy az erős és független amerikai intézményrendszer biztosítani fogja a külpolitikai folytonosságot az amerikai érdekek és értékek változatlansága révén. Trump 2017–2020-as elnöksége azonban külpolitikai szempontból sem tekinthető eseménytelennek, kiváltképp a Közel-Keletet illetően. A Trump-adminisztráció számos olyan külpolitikai döntést hozott ebben a pár évben, amelyek korábban fel sem merülhettek volna. Különös tekintettel az Egyesült Államok, Izrael és Szaúd-Arábia viszonyának alakulására, a palesztin–izraeli békefolyamatra, a szíriai amerikai szerepvállalásra és az Iszlám Állammal szembeni harcra, valamint Irán atomprogramjának megfékezésére vonatkozóan. Tanulmányunk ezen témákra fókuszálva igyekszik áttekinteni az elmúlt évek legfontosabb eseményeit és lényegre törően összegezni a Trump-adminisztráció Közel-Kelet-politikáját.

Kulcsszavak: USA, Trump, Közel-Kelet, biztonságpolitika, külpolitika

Selján Péter: *The 2017–2020 Trump Administration’s Middle East Policy*

Following the 2016 US presidential election, many were surprised to see Donald Trump, a real estate mogul and reality show star, become the 45th president of the United States. Trump’s statements made during the election campaign suggested that this is going to be “something new” in terms of US foreign policy. At that time, many believed that a strong and independent American institutional system would ensure the continuity of US foreign policy through the respect of the unchanging American interests and values. However, the 2017–2020 Trump presidency is not to be seen as uneventful in foreign policy terms, especially with regard to the Middle East. The Trump administration has made several foreign policy decisions in these few years that could never have been raised before. Particularly in regard of the relations between the United States, Israel and Saudi Arabia, the Palestinian–Israeli peace process, US involvement in Syria and the fight against the Islamic State, and the containment of Iran’s nuclear program. Focusing on these topics, our paper seeks to discuss the major events of these recent years and to summarise Trump’s Middle East policy.

Keywords: USA, Trump, Middle East, security policy, foreign policy

¹ Jelen publikáció az Európai Unió, Magyarország és az Európai Szociális Alap társfinanszírozása által biztosított forrásból az EFOP-3.6.3-VEKOP-16-2017-00007 azonosítószámú „Tehetségből fiatal kutató” – A kutatói élet pályát támogató tevékenységek a felsőoktatásban című projekt keretében jött létre.

Bevezetés

Négy évvel ezelőtt senki sem feltételezte volna, hogy az Obama-adminisztráció által jelentős diplomáciai erőfeszítések árán kötött iráni nukleáris megállapodásból néhány éven belül kilép majd az Amerikai Egyesült Államok (a továbbiakban: Egyesült Államok, USA), vagy a Fehér Ház elismeri Jeruzsálemet Izrael fővárosaként. Azonban nem véletlenül szokták a szakértők a nemzetközi kapcsolatok elméleteinek temetőjeként és rend nélküli, kiszámíthatatlan régióként említeni a Közel-Keletet.

A 2017–2020-as elnöki terminus végéhez közeledve a szakértők és elemzők most összegezhetik és értékelhetik a Trump-adminisztráció teljesítményét az egyes szakterületeken. Az ingatlanmogul és valóságshow-sztár Donald Trump a washingtoni politikai körökön kívülről, az üzleti világból érkezett a Fehér Házba az USA 45. elnökéként, előzetes kormányzati és külpolitikai tapasztalatok nélkül. A Trump-adminisztráció indulásakor egyes politikai elemzők arra számítottak, hogy az elnök igyekszik majd elismert szakértőkkel körülvenni magát, így biztosítva a jól átgondolt és következetes külpolitikai döntéshozatalt. Ezzel szemben világossá vált, hogy az elnök csak olyan személyeket tűr meg maga mellett, akik teljes mértékben oszjtják a nézeteit. Erre utal a főtanácsadók és más kulcspozíciókat betöltő tisztségviselők rekordszámú kinevezése és leváltása, amely az elnöki adminisztráció komoly instabilitását tükrözi és egyúttal az Egyesült Államok Közel-Kelet-politikájára irányomta a belyegét.

Jelen tanulmány célja áttekinteni és röviden összefoglalni az elmúlt évek legfontosabb közel-keleti eseményeit, illetve a Trump-adminisztráció Közel-Kelet-politikáját. Kiindulópontként ismerteti az USA biztonsági stratégiájának a térséggel foglalkozó részét, amely tartalmazza az Egyesült Államok külpolitikájának regionális céljait, megnevezi a fenyegetéseket és kihívásokat, továbbá politikai és gazdasági prioritásokat is megfogalmaz. Ezt követően a tanulmány sorra veszi a legfontosabb közel-keleti külpolitikai kihívásokat, elsőként az Iszlám Állam elleni harc alakulását, a szíriai polgárháborút és az Iránnal való konfrontációt. Kitér továbbá a Szaúd-Arábia és az Egyesült Államok egyre szorosabbra fűződő baráti kapcsolatára is. Végül Trump 2020 elején bemutatott palesztin–izraeli béke-tervénél rövid ismertetése és értékelése után következtetések levonásával zár.

Trump biztonsági stratégiája

A Nemzeti Biztonsági Stratégia (NBS) az Egyesült Államok egyik átfogó, a mindenkori kormány által igény szerint pár évente elkészített, legmagasabb szintű stratégiai alapdokumentumainak egyike, amely meghatározza az amerikai külpolitika céljait és irányát. Felvázolja a fő nemzeti biztonsági fenyegetéseket és kihívásokat, és ismerteti a kormányzat számára rendelkezésre álló lehetőségeket azok elhárítására. A biztonság valamennyi dimenziójára kiterjed, ezért végrehajtásának érdekében további alárendelt dokumentumokkal, ágazati stratégiákkal egészítik ki, mint például a Nemzeti Védelmi Stratégia (*National Defense Strategy 2018*), a Nemzeti Katonai Stratégia (*National Military Strategy 2018*),

a Nukleáris Stratégia (*Nuclear Posture Review 2018*) vagy a Rakétavédelmi Felülvizsgálat (*Missile Defense Review 2019*).²

A Donald Trump által 2017 decemberében aláírt Nemzeti Biztonsági Stratégia Közel-Keletre vonatkozó része szerint az Egyesült Államok arra törekszik, hogy: a Közel-Kelet ne lehessen többé dzsihadista terrorszervezetek bázisa, illetve menedéke; Amerikával ellenséges regionális hatalom ne legyen képes dominálni a térséget; a jövőben is biztosított legyen a régió energiaforrásaihoz való hozzáférés, ezáltal pedig a globális energiapiac stabilitása. A stratégia megállapítja továbbá, hogy Irán növekvő befolyása, a gyenge államok összeomlása, a dzsihadista ideológia térnyerése, a gazdaság stagnálása és a regionális hatalmak rivalizálása az elmúlt években felemésztette a régiót, az Egyesült Államok pedig sem a demokratikus transzformáció támogatásával, sem a térségből való kivonulással nem tudja elszigetelni magát a Közel-Kelet problémáitól. A dokumentum arra is kitér, hogy ez a térség az otthona a világ legveszélyesebbnek tekintett terroristaszervezeteinek, az Iszlám Államnak és az al-Káidának, amelyek a régió országainak instabilitását kihasználva képesek fokozni tevékenységüket, és terjeszteni erőszakos dzsihadista ideológiájukat. Hasonlóan fogalmaz Iránt illetően is, azzal vádolva Teheránt, hogy a terrorizmus fő támogatójaként az instabilitást kihasználva növelte befolyását a régióban szövetségesein és proxyszervezetein keresztül. Emellett bírálja a perzsa államot, amiért továbbra is folytatja ballisztikus rakéta programját, fejleszti hírszerzési képességeit és kibertámadásokat hajt végre.³

A 2017-ben kiadott amerikai NBS a palesztin–izraeli konfliktust a régió stabilitását és prosperitását generációk óta hátráltató tényezőként említi, kijelentve, hogy a dzsihadista terrorszervezetek és az Irán jelentette fenyegetés fokozódása arra enged következtetni, hogy nem Izrael a kiváltó oka a térséget terhelő problémáknak. A külpolitikának keretet és irányt adó stratégiai dokumentum felismerni véli, hogy az Egyesült Államoknak továbbra is van lehetősége a gazdasági és a politikai együttműködés ösztönzésére a régióban, valamint képes lehet hozzájárulni a térség országainak stabilitásához és egy, az amerikai érdekeknek is megfelelő regionális hatalmi egyensúly kialakításához.⁴

A politikai prioritások között elsőként a partnerségi kapcsolatok megerősítését és bővítését fogalmazza meg a stratégia Közel-Kelettel foglalkozó része. Konkrétan nevesíti az Öböl Menti Együttműködési Tanácsot (GCC), hangsúlyozza az Irakkal ápolt hosszú távú stratégiai együttműködés fontosságát, a szíriai polgárháború politikai rendezésének szükségességét, valamint Irán nukleáris fegyverhez jutásának megakadályozását és ártalmas regionális befolyásának megfékezését. A palesztin–izraeli konfliktust illetően rögzíti az Egyesült Államok elkötelezettségét egy átfogó, mindkét fél számára elfogadható békemegállapodás elérése mellett. Gazdasági prioritásként a dzsihadista csoportok által kihasználható egyenlőtlenségek felszámolását és a modernizációt elősegítő reformok ösztönzését és támogatását tűzte ki célul az Egyesült Államok, külön megemlítve Egyiptomot és Szaúd-Arábiát. Katonai és biztonságpolitikai prioritásként a dokumentum kimondja, hogy az Egyesült

² A stratégiai dokumentumokról bővebben lásd: CSIKI Tamás: A stratégiai dokumentumok rendszere, *Nemzet és Biztonság*, 1. évf., 2008/8, 76–81. o.

³ National Security Strategy of the United States of America, The White House, Washington, DC, December 2017, 48–49. o.

⁴ National Security Strategy of the United States of America: *i. m.*, 49.

Államok továbbra is fenn fogja tartani a szükséges amerikai katonai jelenlétet a régióban az USA és szövetségeseinek terrortámadásoktól való védelme, valamint a számára kedvező hatalmi egyensúly fenntartása érdekében.⁵

Trump első biztonsági stratégiájának megjelenését egyes szakértők úgy kommentálták, hogy ez a stratégiai alapidokumentum valójában mára már veszített a jelentőségéből (irreleváns), és inkább az elnöknek van ténylegesen meghatározó szerepe a külpolitika folytatásban,⁶ ami viszont aggodalomra adhat okot a korábbi kormányzati vagy külpolitikai tapasztalattal nem rendelkező, a szakértelmet ugyanakkor lenéző Donald Trump esetében.⁷ Más elemzők azonban az amerikai külpolitika folytatólágosságát, a stratégiai kultúra alapelemeit és a trumpi külpolitika („America First”) célkitűzéseit vélték felfedezni benne, az elnökhöz közel álló főtanácsadók és egyes miniszterek ráhatásának köszönhetően „moderált” formában. Ezért álláspontjuk szerint Trump stratégiája az előző kormányzatok kül- és biztonságpolitikájának folytatásaként értékelhető.⁸

A Trump-adminisztráció külpolitikája, illetve biztonsági stratégiájának megvalósítása azonban bizonyos értelemben mégis szakítás a korábbi kormányzatok gyakorlatával. A hidegháborút követően – főleg a szeptember 11-ei terrortámadások után – az amerikai külpolitika középpontjában a terrorizmus elleni műveletek, a Közel-Kelet térsége és Afganisztán álltak, ám Trump az USA külpolitikájának új irányt adva már inkább Kína és Oroszország mint az amerikai értékekkel és érdekekkel ellentétes világrend kiépítésére törekvő „revizionista hatalmak” megerősödését jelölte meg fő kihívásként. Emellett az elsődleges kihívások közé emelte a regionális fenyegetésként megjelenő Irán regionális befolyását, valamint a nem állami szereplőkként globális fenyegetést jelentő dzsihadista terrorszervezeteket, elsősorban az Iszlám Államot és az al-Káidát.⁹

Az Iszlám Állam elleni harc és a szíriai polgárháború

A ma már leginkább hivatalosan csak Iszlám Államként ismert, de az évek során többször is nevet változtató szélsőséges szunnita terrorszervezet története az 1990-es évekig nyúlik vissza. Elődszervezetét, a Dzsamaat at-Tauhíd va-l-Dzsihadot a 2003-as iraki háború idején hozta létre a jordániai származású Abu Muszab az-Zarkávi, amelynek sikerei hamar felkeltették Oszama bin Ládenné, az al-Káida vezetőjének figyelmét. Zarkávi 2004-ben hűséget esküdött bin Ládennek, amiért cserébe anyagi támogatásban részesült, és további fegyvereket is szolgálatába állítottak, csoportját pedig átnevezték az Iraki al-Káidára (AQI). 2006-ban azonban az iraki síita civileket sem kímélő stratégiája és kegyetlen módszerei miatt bin Laden akkori jobbkeze – majd 2011-es halála óta utóda –, Ajmán az-Zavahiri egy levélben figyelmeztette Zarkávit, hogy hagyjon fel ezekkel a műveletekkel. Zarkávi végül 2006-ban

⁵ National Security Strategy of the United States of America: *i. m.*, 49–50.

⁶ Matthew FAY: The Irrelevance of Trump's National Security Strategy, [online], 2017. 12. 18. Forrás: Niskanen Center [2020. 03. 20.]

⁷ Elizabeth N. SAUNDERS: Is Trump a Normal Foreign-Policy President?, [online], 2018. 01. 18. Forrás: Foreign Affairs [2020. 03. 23.]

⁸ CSIKI VARGA Tamás: A Trump-stratégia nyomában – A 2017-es amerikai Nemzeti Biztonsági Stratégia értékelése, *Nemzet és Biztonság*, 10. évf., 2018/2, 104–105. o.

⁹ National Security Strategy of the United States of America: *i. m.*, 2–3.

életét vesztette egy amerikai légitámadásban, a következő három évben kibontakozó szektariánus iraki polgárháborúban pedig az Iraki al-Káida súlyos veszteségeket szenvedett el. Az iraki állam instabilitása azonban lehetőséget adott arra, hogy a szervezet 2010-ben egy új vezetővel, Abu Bakr al-Bagdádival az élén újjáéledjen. Bagdádi átszervezte az Iraki al-Káidát, majd a tevékenységi körét 2012-ben a polgárháború sújtotta Szíriára is kiterjesztette, létrehozva az an-Núszra Frontot. 2013-ban az Iraki al-Káida és a szíriai an-Núszra Front feletti irányító pozícióját megerősítve a terrorszervezetet Iraki és Szíriai Iszlám Államra (Islamic State of Iraq and Syria – ISIS), majd Moszul 2014-es elfoglalását követően egyszerűen csak Iszlám Államra (Islamic State – IS) nevezte át, magát pedig kalifának kiáltotta ki. A szélsőséges iszlamista szervezettel szembeni nemzetközi katonai fellépés ettől kezdve vált az Egyesült Államok számára prioritássá.¹⁰

Mivel alig telt el pár év azóta, hogy a közel kilenc évig tartó háborút lezárva az amerikai erők kivonultak Irakból, az Iszlám Állam elleni harcnak már az első szakaszában – illetve már az azt megelőző évben is – rendszeresen kijelentette Barack Obama akkor hivatalban lévő amerikai elnök, hogy szárazföldi erőket nem fognak majd bevetni a terroristaszervezettel szemben sem Irakban, sem Szíriában, csak abban az esetben, ha arra helyi koalíció szerveződik.¹¹ Ennek értelmében az az első pár ezer amerikai és szövetséges katona, akik 2014-ben az iraki kormány hivatalos kérésére az elsők között érkeztek Irakba, csupán tanácsadói és kiképzői feladatokat láthattak el, Szíriában pedig az Iszlám Állammal szembeni katonai intervencióban szárazföldi erőket egészen 2015 végéig nem vetettek be.¹²

Az Egyesült Államok 2015 novemberében vezényelt először katonákat Szíriába az ISIS elleni harc támogatása érdekében, és akkor is elsősorban csak tanácsadói szerepet betöltő különleges egységeket, ami a létszámot tekintve tehát nem volt nagy csapaterősítés, ugyanakkor e döntés önmagában is jelentős fordulatnak volt tekinthető, hiszen Obama korábban elzárkózott a szárazföldi erők szíriai alkalmazásától is.¹³ Megjegyzendő, hogy erre a fordulatra pont azt követően került sor, hogy Oroszország is bekapcsolódott a szíriai polgárháborúba, mégpedig az összeomlás szélére került Aszad-rezsim oldalán.¹⁴ Innentől kezdve az amerikai különleges erők tanácsadói és kiképzői feladatokat ellátva járultak hozzá az Iszlám Állam elleni harc sikeréhez, amely 2016 második felében a Szíriai Demokratikus Erők (SDF) vezetésével Rakka visszafoglalásáért indult offenzívával érkezett egyik legfontosabb mérföldkövéhez. Ebben az időszakban szenvedte el az amerikai különleges erők nagyjából 300 fős szíriai kontingense az első veszteségét, miután az egyik katona egy improvizált robbanószerkezet detonációja során életét vesztette.¹⁵

¹⁰ SELJÁN Péter: Harc az Iszlám Állam ellen, *Nemzet és Biztonság*, 7. évf., 2014/5, 63–74. o.

¹¹ Gregory KORTE: 16 times Obama said there would be no boots on the ground in Syria, [online], 2015. 10. 31. Forrás: USA Today [2020. 03. 22.]

¹² Stephen COLLINSON: Obama sends 1,500 troops to Iraq, [online], 2014. 11. 07. Forrás: CNN Politics [2020. 03. 22.]; Barbara STARR – Jeremy DIAMOND: Syria: Obama authorizes boots on ground to fight ISIS, [online], 2015. 10. 30. Forrás: CNN Politics [2020. 03. 22.]

¹³ Peter BAKER – Helene COOPER – David E. SANGER: Obama Sends Special Operations Forces to Help Fight ISIS in Syria, [online], 2015. 10. 30. Forrás: The New York Times [2020. 03. 22.]

¹⁴ SELJÁN Péter: Oroszország és a szíriai polgárháború, *Nemzet és Biztonság*, 8. évf., 2016/5, 14–30. o.

¹⁵ Alissa J. RUBIN – Karam SHOUMALI – Eric SCHMITT: American Is Killed in First Casualty for U.S. Forces in Syria Combat, [online], 2016. 11. 24. Forrás: The New York Times [2020. 03. 22.]

Donald Trump beiktatását követően az Iszlám Állam elleni harccal kapcsolatos egyik első intézkedésként döntés született a Rakkáért indított offenzíva megerősítéséhez szükséges további 400 fős csapaterősítés Szíriába vezényléséről, ami a terrorszervezet elleni harc eszkalációjaként volt értékelhető, jelezve, hogy az új amerikai adminisztráció számára prioritást élvez az Iszlám Állam felett aratott katonai győzelem.¹⁶ Az amerikai támogatásnak köszönhetően a szíriai kurdok és arab fegyveresek alkotta SDF-nek 2017 októberében sikerült is visszafoglalnia az Iszlám Államtól Rakkát, a szervezet de facto fővárosát.¹⁷

Megjegyzendő, hogy mindeközben 2017 áprilisában volt az első alkalom, hogy az Egyesült Államok fegyveres erőt alkalmazott az Aszad-rezsimmel szemben, miután Trump utasítására rakétatámadást hajtottak végre egy szíriai légibázis ellen, válaszul egy az Aszad-rezsimhez köthető észak-szíriai vegyifegyver-támadásra, amelyben több mint 70-en vesztették életüket.¹⁸ Egy évvel később egy újabb, ezúttal 40 áldozatot követelő szíriai vegyifegyver-támadást követően Trump a korábbinál „kétszer erősebb”, célzott rakétatámadás végrehajtására adott utasítást három, a vegyifegyver-kutatáshoz köthető szíriai célpont ellen.¹⁹ Mindezt azért érdemes kiemelni, mert míg Obama 2012-ben „vörös vonalnak” minősítette a vegyi fegyverek esetleges bevetését, és válaszcsepásokkal fenyegette meg az Aszad-rezsimet, egy 2013 nyarán a szíriai kormányerők által végrehajtott, több mint 1400 halálos áldozattal járó vegyifegyver-támadást követően az Obama-adminisztráció a katonai erő alkalmazása helyett a diplomáciai megoldást választva inkább megállapodást kötött Moszkvával és Damaszkusszal a szíriai vegyifegyver-készletek teljes felszámolásáról.²⁰

A célzott rakétatámadások végrehajtása tehát valóban elmozdulásként volt értékelhető a fegyveres erő Aszad-rezsimmel szembeni alkalmazásától immár hagyományosan tartózkodó Obama-adminisztráció politikájától, ugyanakkor egyúttal azt is jelezte, hogy az Egyesült Államoknak továbbra sem áll szándékában a szíriai polgárháborúba való tényleges (a konfliktus menetének befolyásolására alkalmas mértékű) beavatkozás, a szíriai kormányerők feltartóztatása, illetve az orosz vagy iráni erőkkel való közvetlen katonai konfrontáció. Egyes elemzők szerint ezzel a korlátozott rakétatámadással az Aszad-rezsim vegyifegyver-képességeit sem sikerült olyan mértékben felszámolni, ahogy azt az amerikai kormányzat akkor kommunikálta, csupán egy a vegyifegyver-programjához tartozó kutatólétesítményt, egy raktárt és egy bunkert semmisítettek meg vele, gondos figyelmet fordítva a civil áldozatok számának minimalizálására és az orosz katonák és haditechnikai eszközök megkímélésére a további eszkaláció elkerülése érdekében.²¹

¹⁶ Michael. R. GORDON: U.S. Is Sending 400 More Troops to Syria, [online], 2017. 03. 09. Forrás: The New York Times [2020. 03. 22.]

¹⁷ Anne BARNARD – Hwaida SAAD: Raqqa, ISIS ‘Capital’, Is Captured, U.S.-Backed Forces Say, [online], 2017. 10. 17. Forrás: The New York Times [2020. 10. 22.]

¹⁸ Spencer ACKERMAN et al.: Syria missile strikes: US launches first direct military action against Assad, [online], 2017. 04. 07. Forrás: The Guardian [2020. 03. 22.]

¹⁹ Helene COOPER – Thomas GIBBONS-NEFF – Ben HUBBARD: U.S., Britain and France Strike Syria Over Suspected Chemical Weapons, [online], 2018. 04. 13. Forrás: The New York Times [2020. 03. 22.]

²⁰ Alex WARD: How Obama’s “red line” fiasco led to Trump bombing Syria, [online], 2018. 04. 15. Forrás: Vox [2020. 03. 22.]

²¹ Colum LYNCH – Elias GROLL – Robbie GRAMER: Syrian Chemical Weapons Prompts Missile Volley From Trump, [online], 2018. 04. 14. Forrás: Foreign Policy [2020. 03. 22.]; Peter BEAUMONT – Andrew ROTH: Despite Trump’s bluster, it’s unclear what Syria strikes accomplished, [online], 2018. 04. 15. Forrás: The Guardian [2020. 03. 22.]

A Trump-adminisztráció Szíria-politikája a korábbi évekhez képest 2018 elején változott meg jelentős mértékben, vagy inkább lett szokatlanul inkonzisztens. Mivel úgy tűnt, hogy bővülnek az USA szíriai szerepvállalásának célkitűzései, az idő előtti csapatkivonást elkerülendő, eleinte inkább tartós amerikai katonai jelenlétre lehetett számítani az Iszlám Állam legyőzése, az Aszad-rezsim megfékezése, illetve Irán befolyásának ellensúlyozása érdekében.²² Noha Trump elnök többször is úgy nyilatkozott, hogy szeretné minél előbb kivonni az amerikai erőket Szíriából, ezzel szemben 2018 szeptemberében kijelentette, hogy az akkor éppen az országban tartózkodó mintegy 2200 amerikai katona egészen addig maradhat majd a térségben, amíg azt Irán szíriai befolyásának ellensúlyozása érdekében szükségesnek látják.²³ Trump Közel-Kelet-politikájának következtelenségét és kiszámíthatatlanságát mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy mindezek után az amerikai elnök 2018. december 19-én egy Twitter-posztban jelentette be, hogy mivel sikerült legyőzni az Iszlám Államot, parancsot adott az amerikai katonák (2000–2500 fő) kivonására Szíriából, és ezt a döntését ráadásul a tanácsadóinak és minisztereinek az elhamarkodott csapatkivonás kockázataival kapcsolatos figyelmeztetéseire ellenére hozta meg.²⁴ Trump meglepő bejelentését sokan kérdőre vonták, Jim Mattis védelmi miniszter a kibékíthetetlen nézeteltérései miatt inkább le is mondott, így az elnök végül visszakozni kényszerült, 2019 februárjában pedig beleegyezett, hogy egy 400 fős amerikai katonai kontingens Szíriában maradjon.²⁵ Mindezek után a Szíriai Demokratikus Erők március 24-én visszafoglalták az Iszlám Állam által ellenőrzött szíriai területek maradvékát is, amelynek eredményeként hivatalosan is bejelentették a szélsőséges iszlamista terrorszervezet régóta várt katonai vereségét.²⁶

Trump elnök 2019. október 7-én végül valóban kivonta az amerikai erőket Északkelet-Szíriából, ezzel pedig gyakorlatilag szabad utat adott egy kurdok elleni újabb török hadműveletnek, illetve átengedte az akkor kurd–amerikai együttműködés keretében ellenőrzés alatt tartott területeket és katonai bázisokat az orosz és a szíriai kormányerőknek, amely csak tovább bonyolította a már igen összetett szíriai válsághelyzetet.²⁷ Csupán hetekkel később az Iszlám Állam elleni harcban egy újabb fordulat következett be, ugyanis október 27-én az amerikai különleges erők egy idlibi rajtaütés során végeztek a terrorszervezet vezetőjével, Abu Bakr al-Bagdadival,²⁸ az északkelet-szíriai csapatkivonás után pedig

²² Julian BORGER – Patrick WINTOUR – Kareem SHAHEEN: US military to maintain open-ended presence in Syria, Tillerson says, [online], 2018. 01. 17. Forrás: The Guardian [2020. 03. 22.]

²³ John HALTIWANGER: Trump now plans to keep US troops in Syria until Iran gets out, which means America may never leave, [online], 2018. 09. 24. Forrás: Business Insider [2020. 03. 22.]

²⁴ Mark LANDLER – Helene COOPER – Eric SCHMITT: Trump to Withdraw U.S. Forces From Syria, Declaring ‘We Have Won Against ISIS’, [online], 2018. 12. 19. Forrás: The New York Times [2020. 03. 22.]

²⁵ Mark LANDLER – Helene COOPER: In Latest Shift, Trump Agrees to leave 400 Troops in Syria, [online], 2019. 02. 22. Forrás: The New York Times [2020. 03. 22.]

²⁶ Kim HJELMGAARD: American-backed Syrian force declares victory over Islamic State, [online], 2019. 03. 24. Forrás: USA Today [2020. 03. 22.]

²⁷ Trump makes way for Turkey operation against Kurds in Syria, [online], 2019. 10. 17. Forrás: BBC News [2020. 03. 22.]

²⁸ James GRIFFITHS – Joe RUIZ – Eliza MACKINTOSH – Fernando ALFONSO III: Trump: ISIS leader Abu Bakr al-Baghdadi is dead, [online], 2019. 10. 27. Forrás: CNN [2020. 03. 22.]; ISIL chief Abu Bakr al-Baghdadi killed in Syria, confirms Trump, [online], 2019. 10. 27. Forrás: Al Jazeera [2020. 03. 22.]; WATCH: Donald Trump confirms death of ISIL chief al-Baghdadi in US raid, [online], 2019. 10. 27. Forrás: Al Jazeera English (Official YouTube Channel) [2020. 03. 22.]; Peter BAKER – Eric SCHMITT – Helene COOPER: ISIS Leader al-Baghdadi Is Dead, Trump Says, [online], 2019. 10. 27. Forrás: The New York Times [2020. 03. 22.]

páncélos erőket vezényeltek át Irakból a kelet-szíriai Deir ez-Zór térségébe az ottani olajlétesítmények védelmére.²⁹

Szíriában az Egyesült Államok továbbra is elutasítja az Aszad-rezsimet, a szíriai polgárháború alakulása azonban mintha nem lenne prioritás számára, annak menetébe tehát nem is kíván beavatkozni, bár Trump nyilatkozatokban többször is kifejezte aggodalmát, és olykor fel is szólította Oroszországot és a szíriai kormányerőket a harcok beszüntetésére. 2019 év végén és 2020 első hónapjaiban az orosz támogatással a szíriai kormányerők által Idlib visszafoglalásáért indult offenzíva rekordnagyságú, az ENSZ becslései szerint mintegy 800 ezer fős menekülthullámot indított el Szíriából, amely miatt az amerikai Fehér Ház és Törökország is az Aszad-rezsim támogatásának felfüggesztését kérte Moszkvától.³⁰

Donald Trump 2020 februárjában indiai látogatása során úgy nyilatkozott, hogy véleménye szerint ő tett a legtöbbet az Iszlám Állam elleni harc sikere érdekében, és eljött az ideje annak, hogy a szélsőséges terrorszervezettel szembeni küzdelmet Oroszország, Irán, Irak és Szíria folytassa, az Egyesült Államoknak pedig a régió olajtartalékainak ellenőrzésére kellene inkább fókuszálnia. Az olajlétesítmények védelme érdekében az amerikai fegyveres erők egy „kisebb létszámú” katonai egysége továbbra is jelen lesz majd Szíriában, és Trump nyilatkozatai alapján várhatóan Irakban is így lesz.³¹ Mindeközben Moszkva, Damaszkusz és Teherán üdvözlölné, ha az amerikai katonák teljesen kivonulnának Szíriából. Az amerikai csapatkivonás és a törökök újabb hadművelete miatt azonban féltő, hogy a vezetőjének halálát hamar kiheverő Iszlám Állam „időt és teret” nyert, és akár újra is szerveződhet, ahogy arra a Pentagon egy 2019. decemberi jelentésében is felhívta a figyelmet, létfontosságúnak minősítve az amerikai erők tartós szíriai jelenlétét.³² Bagdadi halála tehát noha sikerként könyvelhető el Trump és a nemzetbiztonsági tanácsadói számára, az Iszlám Állam vezetőjének likvidálása ugyanakkor nem hozta helyre az elhamarkodott észak-szíriai csapatkivonással okozott károkat.³³

Az immár kilenc éve tartó szíriai polgárháború elemzői szemszögből szinte megnyerhetetlennek tűnik még Aszad elnök számára is, annak ellenére, hogy a kormányerőknek sikerült újra ellenőrzésük alá vonni az ország területének már mintegy 70%-át. A továbbra is gyenge lábakon álló szíriai rezsim várhatóan nem lesz képes teljesen úrrá lenni a helyzeten, a fegyveres konfliktusnak pedig továbbra sem látható, hogy mikor lesz vége. Ráadásul az Iszlám Állam és az al-Káida jelentette fenyegetés sem szűnt meg. Az Egyesült Államok számára ugyanakkor továbbra is adott a lehetőség a szíriai polgárháború végkimenetelének alakítására katonai, diplomáciai és gazdasági képességeinek alkalmazásával egyaránt.³⁴

²⁹ Julian BORGER – Martin CHULOV: US deploying more troops around Syria oil fields after killing of Isis leader, [online], 2019. 10. 28. Forrás: The Guardian [2020. 03. 27.]

³⁰ Trump, Turkey call on Russia to stop backing Syrian 'atrocities', [online], 2020. 02. 17. Forrás: Al Jazeera [2020. 03. 23.]

³¹ Tom O'CONNOR: Donald Trump Says It's Time U.S. Passes War on ISIS to Russia, Iran, and Syria, Focuses on Oil Instead, [online], 2020. 02. 25. Forrás: Newsweek [2020. 03. 23.]

³² Tom Vanden BROOK: Pentagon: President Trump's order to withdraw troops from Syria allows ISIS to rebuild, [online], 2019. 12. 14. Forrás: USA Today [2020. 03. 23.]

³³ Lara SELIGMAN: Baghdadi Is Dead, but ISIS Remains Emboldened Since Trump's Drawdown, [online], 2019. 10. 27. Forrás: Foreign Policy [2020. 03. 23.]

³⁴ Jennifer CAFARELLA: Time to Recommit to Syria, [online], 2020. 02. 18. Forrás: Foreign Affairs [2020. 03. 22.]

Konfrontáció Iránnal

A Trump-adminisztráció Iránnal való konfrontációja már 2017 januárjában kezdetét vette, amikor Trump egy elnöki rendeletben ideiglenes belépési tilalmat vezetett be hét, többségében muszlimok lakta országgal, köztük Iránnal szemben.³⁵ Ezt követően nyáron az amerikai kongresszus további szankciókat fogadott el Iránra, Oroszországra és Észak-Koreára vonatkozóan,³⁶ miközben folyamatosan zajlott a vita a 2015-ben még az Obama-adminisztráció által tető alá hozott iráni nukleáris megállapodásról (JCPOA), amelynek értelmében feloldották a perzsa állammal szembeni szankciókat Teherán atomprogramjának jelentős mértékű korlátozásáért cserébe.³⁷ 2018 májusában azonban Trump végül kilépett az egyezményből, november 4-től pedig újra életbe léptette az atomalku által feloldott szankciókat.³⁸ Ezt követően Teherán és Washington között folyamatosan fokozódott a feszültség, amely provokatív nyilatkozatokban, retorikai összecsapásokban és kisebb incidensek formájában nyilvánult meg. Hasszán Roháni iráni elnök kijelentette, hogy Irán szükség esetén korlátozások nélkül újratekzheti az urándúsítást, júliusban pedig a perzsa állam a Hormuzi-szoros lezárásának lehetőségét is felvetette, amennyiben az USA újra szankciókat vezetne be az iráni olajkereskedelem ellehetetlenítésére.³⁹ A kölcsönös fenyegetések közepette 2018 júliusában egy 2 millió hordós szállítmánnyal éppen Egyiptomba tartó szaúdi olajtankert ért támadás a Bab el-Mandeb-szorosban Hodeida kikötőjének közelében, amelyet valószínűsíthetően Irán támogatását élvező, jemeni hűti lázadók hajtottak végre.⁴⁰ Ezt követően augusztusban Hámenei ajatollah megtiltotta a közvetlen tárgyalások folytatását az Egyesült Államokkal, tekintettel a korábbi tárgyalási kísérletek sorozatos kudarcaira.⁴¹ Irán és az USA szembenállása 2019-ben is tovább fokozódott. Áprilisban az amerikai külügyminisztérium a „maximális nyomás” alá helyezés (maximum pressure campaign) stratégiájának keretében terrorszervezetnek minősítette az iráni Forradalmi Gárdát (IRGC), amelyre válaszul az iráni parlament is nemes egyszerűséggel terroristának minősített valamennyi, a térségben tevékenykedő amerikai szövetségest és minden amerikai személyt.⁴² Ez azért is volt aggasztó fejlemény, mert korábban még soha nem volt arra példa, hogy egy szuverén állam fegyveres erejét terrorszervezetnek minősítse egy másik ország.

³⁵ Executive Order 13769: Protecting The Nation From Foreign Terrorist Entry Into The United States, 2017. 01. 27. Forrás: The White House [2020. 03. 21.]

³⁶ Elana SCHOR: Senate votes to impose new sanctions on Russia and Iran, [online], 2017. 06. 15. Forrás: Politico [2020. 03. 21.]

³⁷ Michael R. GORDON – David E. SANGER: Deal Reached on Iran Nuclear Program, [online], 2015. 07. 14. Forrás: The New York Times [2020. 03. 21.]; Az iráni nukleáris megállapodás (Joint Comprehensive Plan of Action, JCPOA), [online], Bécs, 2015. 07. 14. Forrás: europarl.europa.eu [2020. 03. 21.]

³⁸ Mark LANDLER: Trump Abandons Iran Nuclear Deal He Long Scorned, [online], 2018. 05. 08. Forrás: The New York Times [2020. 03. 21.]

³⁹ Saeed Kamali DEGHAN: Iran threatens to block Strait of Hormuz over US oil sanctions, [online], 2018. 07. 05. Forrás: The Guardian [2020. 03. 21.]

⁴⁰ Rania El GAMAL: Saudi Arabia halts oil exports in Red Sea lane after Houthi attacks, [online], 2018. 07. 25. Forrás: Reuters [2020. 03. 21.]

⁴¹ Parisa HAFEZI: Iran's Khamenei bans holding direct talks with United States: TV, [online], 2018. 08. 13. Forrás: Reuters [2020. 03. 21.]

⁴² Rebecca BALLHAUS – Jessica DONATI: U.S. Designates Iran's Islamic Revolutionary Guard Corps as a Terror Organization, [online], 2019. 04. 08. Forrás: The Wall Street Journal [2020. 03. 21.]; Bozorgmehr SHARAFEDIN: Iran designates as terrorists all U.S. troops in Middle East, [online], 2019. 04. 30. Forrás: Reuters [2020. 03. 21.]

A feszültség májusban is tovább eszkalálódott, amelynek eredményeképpen az USA csapaterősítést hajtott végre az Öböl-térségben, arra hivatkozva, hogy hírszerzési információk szerint Irán amerikai célpontok ellen tervez akciókat és megkísérelheti lezárni a Hormuzi-szorost.⁴³ Emellett további incidensek is történtek, mint például az az állítólagos „szabotázsakció” vagy iráni proxyszervezetek által végrehajtott művelet, amely során ismeretlen elkövetőknek sikerült megrongálniuk négy kereskedelmi hajót, köztük két szaúdi olajtankert az Ománi-öbölben.⁴⁴ Júniusban a feszültség új szintre ugrott, amikor a Forradalmi Gárda megsemmisítette az USA egyik „Global Hawk” típusú felderítődrónját, miután az állítólag megsértette Irán légtérét. Az Egyesült Államok részéről tagadták a légtérsértést, és indokolatlannak minősítették a támadást, Trump amerikai elnök pedig „nagy hibának” nevezte a drón lelövését.⁴⁵ Médiajelentések és Trump nyilatkozatai szerint a drón elvesztését követően majdnem sor került egy amerikai válaszcsapásra, az akciót azonban még sikerült időben lefűjnia az elnöknek, aki a halálos áldozatok várhatóan magas száma miatt végül a légi csapások helyett inkább kibertámadás végrehajtása mellett döntött.⁴⁶

Azonban ezeknél az incidenseknél is komolyabb eszkalációs veszélyt hordozott magában az az eseménysorozat, amely 2019 és 2020 fordulóján zajlott le a térségben, és egy Kataib Hezbollah nevű, Irán támogatását élvező síita fegyveres csoport által egy amerikai katonák állomáshelyéül is szolgáló iraki katonai bázis elleni rakétatámadással vette kezdetét 2019 decemberében, amelyben egy amerikai állampolgár életét veszítette, többen pedig megsebesültek.⁴⁷ Két nappal később az amerikai erők válaszcsapást mértek a Kataib Hezbollah állásaira Irakban és Szíriában, amely több mint 25 halálos áldozattal és 50-nél több sebesülten járt.⁴⁸ Erre válaszul tüntetők és Irán támogatását élvező milíciák fegyverei megrohamozták az Egyesült Államok Bagdadi Nagykövetségét, de a világ legnagyobb diplomáciai létesítményének személyzetét 2020. január 1-jén végül sikeresen evakuálták.⁴⁹ Csupán napokkal később az Egyesült Államok egy a bagdadi repülőtér közelében végrehajtott légi csapás során végzett Kászim Szulejmáni tábornokkal, a Forradalmi Gárda al-Kudusz nevű különleges erőinek parancsnokával, akit számos szakértő Hámenei ajatollah legfőbb vezető után a perzsa állam második legbefolyásosabb személyének tekintett. Hámenei bosszút esküdött Szulejmáni haláláért, a válaszcsapástól tartva pedig az USA további 3000 katonát vezényelt a térségbe.⁵⁰ Január 7-én az iráni parlament elfogadott egy törvényjavaslatot, amely az amerikai fegyveres erők és a Pentagon összes alkalmazott-

⁴³ Edward WONG: Citing Iranian Threat, U.S. Sends Carrier Group and Bombers to Persian Gulf, [online], 2019. 05. 05. Forrás: The New York Times [2020. 03. 21.]

⁴⁴ Explosions reported on two tankers in Gulf of Oman, [online], 2019. 06. 13. Forrás: Al Jazeera [2020. 03. 21.]

⁴⁵ Julian BORGER – Patrick WINTOUR: Donald Trump calls Iran attack on US drone a ‘big mistake’, [online], 2019. 06. 20. Forrás: The Guardian [2020. 03. 21.]

⁴⁶ Michael D. SHEAR – Eric SCHMITT – Michael CROWLEY – Maggie HABERMAN: Strikes on Iran Approved by Trump, Then Abruptly Pulled Back, [online], 2019. 06. 20. Forrás: The New York Times [2020. 03. 21.]

⁴⁷ Julian E. BARNES: American Contractor Killed in Rocket Attack in Iraq, [online], 2019. 12. 27. Forrás: The New York Times [2020. 03. 21.]

⁴⁸ Julian E. BARNES: U.S. Launches Airstrikes on Iranian-Backed Forces in Iraq and Syria, [online], 2019. 12. 29. Forrás: The New York Times [2020. 03. 21.]

⁴⁹ Protesters storm US embassy compound in Baghdad, [online], 2019. 12. 31. Forrás: Al Jazeera [2020. 03. 21.]

⁵⁰ Julian BORGER – Martin CHULOV: US kills Iran general Qassem Suleimani in strike ordered by Trump, [online], 2020. 01. 03. Forrás: The Guardian [2020. 03. 21.]

ját terroristának minősítette,⁵¹ később pedig rakétatámadásokat hajtott végre amerikai célpontok ellen Irakban, köztük az Ain al-Aszad légi bázis és Erbil ellen is, az akciónak azonban nem volt súlyos sérültje vagy halálos áldozata.⁵² A kölcsönös rakétatámadások és a hasonló incidensek gyakorlatilag azóta sem értek véget,⁵³ a két ország közötti feszültség továbbra is fokozott, a perzsa állam „igazi bosszúja” pedig könnyen lehet, hogy végül atomprogramjának felpörgetése lesz majd.

Az Egyesült Államok biztonsági stratégiáit, illetve külpolitikáját évtizedekre visszamenőleg áttekintve könnyen juthatunk arra a következtetésre, hogy Irán gyakorlatilag az 1979-es iráni iszlám forradalom óta az amerikai kormányzatok „főellensége”. Ebben a tekintetben viszont a Trump-adminisztráció Iránnal való konfrontációját is csak annyiban lehet újnak, illetve a korábbi külpolitikai gyakorlattól eltérőnek tekinteni, hogy míg az előző kormányzatok igyekeztek az ellenséges, állandó feszültséggel terhelt amerikai–iráni kapcsolatot visszafogott pragmatizmussal, időnként pedig bizalomerősítő kezdeményezésekkel enyhíteni, addig Trump elnök nem mutat a perzsa állam irányába szinte semmilyen önmérsékletet, amelyben minden bizonnyal Izrael és Szaúd-Arábia befolyása is szerepet játszik.⁵⁴ Tekintettel arra, hogy Irán valójában nem jelentene egzisztenciális fenyegetést az Egyesült Államokra nézve, a Trump-adminisztráció a perzsa állammal szembeni „maximális nyomás” jellegű szankciós politikájával komoly kockázatot vállal, hiszen nem állhat érdekében fegyveres konfliktust kirobbantania Iránnal, vagy a gazdasági összeomlásba taszítani az országot, ami a „bújtatott rezsimbuktatási szándéka” esetén lehet, hogy sikerrel járna, ugyanakkor egyúttal valószínűleg egy újabb polgárháborút robbantana ki a Közel-Keleten.⁵⁵ Mindazonáltal érdemes megjegyezni, hogy az iráni kormányzat bukását és a gazdasági összeomlást előrevetítő jóslatok eddig sem igazolódtak be, és könnyen lehet, hogy a perzsa állam a következő években is sikeresen kitart majd az őt érő megpróbáltatások ellenére is.⁵⁶

Szaúd-Arábia és a jemeni háború

Barack Obama elnöksége alatt az Egyesült Államok és Szaúd-Arábia kapcsolatai megromlottak, a Trump-adminisztráció politikája viszont a kétoldalú kapcsolatok jelentős javulását eredményezte. Beiktatását követően az új amerikai elnök – általában mindig szimbolikus jelentőséget magában hordozó – első tengerentúli útja 2017 májusában Szaúd-Arábiába vezetett, ahol beszédet mondott az iszlámról, több mint 50 arab és muszlim állami vezetővel folytatott tárgyalásokat a „terrorizmus elleni fellépésről”, és aláírt többek között egy száz milliárd dollárt meghaladó összegű fegyverszállítási megállapodást is.⁵⁷

⁵¹ Iran's parliament designates all US forces as 'terrorists', [online], 2020. 01. 07. Forrás: Al Jazeera [2020. 03. 21.]

⁵² Iran attack: US troops targeted with ballistic missiles, [online], 2020. 01. 08. Forrás: BBC News [2020. 03. 21.]

⁵³ Rockets strike Baghdad's Green Zone, fourth attack in days, [online], 2020. 03. 17. Forrás: Al Jazeera [2020. 03. 22.]

⁵⁴ Daniel Benjamin és Steven Simon megfogalmazása szerint a Trump-adminisztráció szinte kiszervezte az amerikai Közel-Kelet-politikát Izraelbe és Szaúd-Arábiába. Daniel BENJAMIN – Steven SIMON: America's Great Satan, *Foreign Affairs*, 98. évf., 2019/6, 56., 62–63. o.

⁵⁵ Murtaza HUSSAIN: Trump's Regime Change Policy for Iran Is a Fevered Fantasy – It Will Only Promote Chaos and Instability, [online], 2020. 02. 02. Forrás: The Intercept [2020. 03. 26.]

⁵⁶ Henry ROME: Iran Is Doing Just Fine, [online], 2019. 11. 05. Forrás: Foreign Affairs [2020. 03. 26.]

⁵⁷ Trump arrives in Saudi Arabia in first foreign trip, [online], 2017. 05. 20. Forrás: Al Jazeera [2020. 03. 25.]

Szaúd-Arábia a Trump-adminisztráció Közel-Kelet-politikájában szinte már az első napoktól kezdve kiemelt figyelmet kapott az Iránnal való szembenállása és az amerikai fegyverek iránti érdeklődése miatt, és bár ezt a fordulatot a Fehér Ház régóta esedékes politikai korrekcióként kommunikálta, sokan kritizálták érte. Trump rijádi látogatása után nem sokkal Szaúd-Arábia, az Egyesült Arab Emírségek, Bahrein és Egyiptom minden diplomáciai kapcsolatot megszakított, és blokádot vezetett be Katarral szemben, amit Trump a „radikális ideológia” és a „terrorizmus támogatása” miatt indokoltnak látott és üdvözölt is, miközben más amerikai tisztségviselők önmérsékletre intették a feleket, és kompromisszumot sürgettek a nézeteltérések rendezésére, tekintettel arra, hogy a katari al-Udeid légi bázis az amerikai erők egyik legfontosabb, több mint 11 ezer katona és 100 harci gép állomásul szolgáló támaszpontja a régióban, Katar pedig egy régi szövetségese Washingtonnak.⁵⁸ Mindemellett megemlítendő, hogy 2017 júniusában Trump újra engedélyezte Szaúd-Arábia számára a precíziós fegyverek vásárlását, amelyet korábban a szaúdi vezetésű koalíció jemeni katonai beavatkozásának civil áldozatai miatt függesztett fel Obama.⁵⁹

Leginkább azt követően erősödtek fel a Fehér Ház és Rijád közötti túlzott baráti viszonyt bíráló hangok, hogy brutálisan meggyilkolták Dzsamal Hasogdzsi szaúdi emigráns ellenzéki újságíró Szaúd-Arábia isztambuli főkonzulátusán, a gyilkosságot pedig minden bizonnyal – még a CIA szerint is – Mohamed bin Szalmán szaúdi koronaherceg utasítására követték el, noha Rijád először azt állította, hogy az újságíró egy dulakodás során véletlenül veszítette életét.⁶⁰ Trump elnök azonban határozottan kiállt a koronaherceg mellett, hangsúlyozva, hogy egy fontos fegyvervásárló, és álláspontja szerint hiba volna hagyni, hogy Szaúd-Arábia az Egyesült Államok helyett inkább Oroszországgal vagy Kínával kössön üzletet.⁶¹

A Fehér Ház és Rijád közötti szoros kapcsolatokat igazolta az is, hogy Trump elnök 2019 áprilisában megvétózta az amerikai kongresszus kétpárti határozatát – amely a humanitárius válsághelyzet miatt leállította volna a szaúdi vezetésű jemeni katonai intervenció támogatását – arra hivatkozva, hogy a határozat szükségtelen, és veszélyes kísérlet az elnöki hatalom meggyengítésére. Fontos kiemelni, hogy az elnöki vétóra úgy került sor, hogy ez volt az első alkalom, hogy az amerikai képviselőház és a szenátus is támogatott egy olyan határozatot, amely az alkotmány biztosította lehetőséget kihasználva (War Powers Act) korlátozta volna az elnök hatalmát a fegyveres erők alkalmazását illetően.⁶²

Az elnöki vétó alkalmazására 2019 nyarán újra sor került, mikor Trump elnök három kongresszusi határozatot vétózott meg, amely megakadályozta volna a Fehér Házat abban, hogy milliós értékben adjanak el fegyvereket Szaúd-Arábiának és az Egyesült Arab Emírségeknek, amire azonban a Trump-adminisztráció szerint az Irán jelentette fenyegetés

⁵⁸ Patrick WINTOUR: Donald Trump tweets support for blockade imposed on Qatar, [online], 2017. 06. 06. Forrás: The Guardian [2020. 03. 25.]

⁵⁹ Warren STROBEL – Mike STONE: Trump to resume precision munitions deliveries to Saudis: officials, [online], 2017. 06. 13. Forrás: Reuters [2020. 03. 25.]

⁶⁰ Jamal Khashoggi: All you need to know about Saudi journalist's death, [online], 2019. 06. 19. Forrás: BBC News [2020. 03. 25.]

⁶¹ Darlene SUPERVILLE: Trump puts Saudi arms sales above inquiry into Khashoggi killing, [online], 2019. 06. 24. Forrás: PBS News Hour [2020. 03. 25.]

⁶² Eric BEECH: Trump vetoes congressional resolution to end U.S. involvement in Yemen war, [online], 2019. 04. 17. Forrás: Reuters [2020. 03. 25.]

miatt van szükség, a fegyverüzlet felbontásának pedig olyan üzenete lenne, mintha az USA nem állna ki a szövetségesei mellett. Az elnöki vétó bírálói szerint ezzel azonban Trump gyakorlatilag azt üzenete, hogy az amerikai külpolitika már nem értékalapú.⁶³

Az elnök támogatói tehát úgy vélik, hogy az amerikai érdekek külföldi érvényesítéséhez elengedhetetlen jó kapcsolatokat ápolni Rijáddal, a szaúdi energiaszektor biztonsága pedig fontos az olajárak stabilitásához. Emellett Irán befolyásának megfékezésében Szaúd-Arábia a Fehér Ház egyik fő szövetségese. Mások szerint viszont Rijád mintha teljes büntetlenséget élvezne Trump részéről, amelynek többek között az lehet az oka, hogy az elnök hajlamos a külpolitikát is üzletemberként kezelni. Trump számára Szaúd-Arábia egy gazdag ország és jó ügyfél, akivel öröm üzletet kötni.

Trump palesztin–izraeli béketerve

A „kétállami megoldás”, amely sokáig a palesztin–izraeli konfliktus egyetlen működőképes megoldásának tűnt, Trump elnöksége alatt mára gyakorlatilag a megvalósulás lehetőségétől az eddigi legtávolabra került, miután Trump és Benjámín Netanjahu izraeli miniszterelnök egy olyan béketervvel állt elő, amely leginkább csak a zsidó állam számára jelentene igazán kedvező végkifejletet.⁶⁴ Sőt, a kétállami megoldás annyira háttérbe szorult, hogy már hónapokkal a bemutatása előtt lehetett tudni, hogy konkrétan egy alkalommal sem szerepel majd szó szerint ez a kifejezés az új béketervben.⁶⁵

Trump elnök a „Béke a jólétért” című, 181 oldalas közel-keleti béketervét⁶⁶ hivatalosan 2020. január végén mutatta be egy fehér házi sajtótájékoztatón Benjámín Netanjahu izraeli miniszterelnök társaságában, palesztin diplomáciai képviselő jelenléte nélkül.⁶⁷ Már önmagában ez is jelezte az évtizedes múltra visszatekintő palesztin–izraeli konfliktus megoldására tett újabb amerikai javaslat egyik legnagyobb gyengeségét, mégpedig azt, hogy a palesztin fél kihagyásával dolgozták ki és palesztin hozzájárulás nélkül jelentették be. Azt, hogy az új amerikai adminisztráció béketerve valószínűleg inkább Izraelnek fog kedvezni, már akkor lehetett sejteni, amikor Trump a saját vejét és korábbi kormányzati tapasztalatokkal nem rendelkező, harmincas éveiben járó főtanácsadóját, a zsidó származású üzletember Jared Kushnert bízta meg a béketerv kidolgozásával, aki Trump választási kampányában a digitális médiastratégiaiért felelt.⁶⁸

A terv kidolgozása már 2017 novemberében elkezdődött,⁶⁹ de a 2020. januári bejelentésig nem lehetett részleteket megtudni róla, bár a terv gazdasági elemeit már 2019 júniusában

⁶³ Donald Trump vetoes bills prohibiting arms sales to Saudi Arabia, [online], 2019. 07. 25. Forrás: The Guardian [2020. 03. 25.]; Dan DE LUCE – Robert WINDREM: The top 11 favors the Trump administration has done for Saudi Arabia, [online], 2019. 07. 25. Forrás: NBC News [2020. 03. 25.]

⁶⁴ Yousef MUNAYYER: There Will Be a One-State Solution, *Foreign Affairs*, 98. évf., 2019/6, 30–36. o.

⁶⁵ Yaron STEINBUCH: Jared Kushner says Mideast peace plan won't say 'two states', [online], 2019. 05. 13. Forrás: New York Post [2020. 03. 24.]

⁶⁶ Peace to Prosperity: A Vision to Improve the Lives of the Palestinian and Israeli People, [online], 2020. Forrás: The White House [2020. 03. 24.]

⁶⁷ Trump releases long-awaited Middle-East peace plan, [online], 2020. 01. 28. Forrás: BBC News [2020. 03. 24.]

⁶⁸ Jared Kushner: The son-in-law with Donald Trump's ear, [online], 2018. 10. 10. Forrás: BBC News [2020. 03. 24.]

⁶⁹ A terv kidolgozásában Jared Kushner mellett Jason Greenblatt főtárgyaló (bár ő 2019-ben lemondott), Dina Powell helyettes nemzetbiztonsági tanácsadó és David Friedman izraeli nagykövét vett részt. Peter BAKER: Trump Team Begins Drafting Middle East Peace Plan, [online], 2017. 11. 11. Forrás: The New York Times [2020. 03. 24.]

bemutatták egy bahreini workshopon.⁷⁰ A konfliktus rendezését célul kitűző javaslat összeállítására azért is lett végül egyoldalú, mert a palesztin fél már azt követően bojkottálni kezdte az amerikai egyeztetéseket és tárgyalásokat, hogy a Trump-adminisztráció 2017 decemberében hivatalosan elismerte Jeruzsálemet Izrael fővárosaként, az amerikai nagykövetséget pedig kétoldalú egyeztetések nélkül helyezték át Tel-Avivból Jeruzsálembe.⁷¹ Az USA és a palesztinok közötti feszültséget tovább növelte, hogy a Trump-adminisztráció felfüggesztette a nekik nyújtott segélyprogramokat és a palesztinokat segélyező ENSZ-szervezet (UNRWA) támogatását is,⁷² 2019 novemberében pedig Mike Pompeo külügyminiszter kijelentette, hogy az Egyesült Államok már nem tekinti nemzetközi jogi jogsértésnek a nyugati parti zsidó telepek építését.⁷³ Az izraeli miniszterelnöknek tett szívességek között megemlíthető még a zsidó állam által 1981-ben anektált Golán-fennsík feletti izraeli fennhatóság 2019. márciusi elismerése, amelyet annak időzítése alapján akár Netanjahu újráválasztási esélyeit növelő gesztusként is lehetett értelmezni.⁷⁴

A Netanjahu által csak „az évszázad megállapodásaként” (deal of the century) nevezett terv⁷⁵ szerint egy független palesztin állam elismerése mellett Izrael fennhatóságát is elismernék a nyugati parti zsidó telepek és a Jordán völgye felett – egy négyéves telepítési moratóriumért cserébe –, Jeruzsálem pedig megmaradna a zsidó állam osztatlan fővárosának, míg a palesztinok egy kelet-jeruzsálemi területen alapíthatnák meg fővárosukat. Trump és Kushner a terv kapcsán úgy nyilatkozott, hogy könnyen lehet, hogy „ez a palesztinok utolsó lehetősége” a konfliktus megoldására és a részben független államiség elnyerésére. Mahmúd Abbász palesztin elnök viszont egyenesen „összeesküvésné” értékelte és határozottan elutasította a tervet, kijelentve, hogy Jeruzsálem nem eladó, ahogy a palesztinok jogai sem alku tárgyai, az amerikai béketerv pedig egyszerűen elfogadhatatlan.⁷⁶ Megjegyzendő, hogy a terv bejelentésekor az amerikai elnök és az izraeli miniszterelnök is komoly belpolitikai kihívásokkal nézett szembe, hiszen Trump ellen folyamatban volt az alkotmányos vádemelési (*impeachment*) eljárás,⁷⁷ míg Netanjahu ellen három korrupciós vádpontban is vádat emelt novemberben az izraeli legfőbb ügyész, miközben már a har-

⁷⁰ Matt SPETALNICK – Steve HOLLAND: Exclusive: White House’s Kushner unveils economic portion of Middle East peace plan, [online], 2019. 06. 22. Forrás: Reuters [2020. 03. 24.]; Matt SPETALNICK: U.S. launches economic formula for Middle East peace, Palestinians unhappy, [online], 2019. 06. 24. Forrás: Reuters [2020. 03. 24.]

⁷¹ Mark LANDLER: Trump Recognizes Jerusalem as Israel’s Capital and Orders U.S. Embassy to Move, [online], 2017. 12. 06. Forrás: The New York Times [2020. 03. 24.]

⁷² Yolande KNELL: US stops all aid to Palestinians in West Bank and Gaza, [online], 2019. 02. 01. Forrás: BBC News [2020. 03. 24.]

⁷³ Pompeo: US no longer considers Israeli settlements illegal, [online], 2019. 11. 18. Forrás: Al Jazeera [2020. 03. 24.]

⁷⁴ Steve HOLLAND – Jeff MASON: Trump recognizes Golan Heights as Israeli, boosting Netanjahu and angering Syria, [online], 2019. 03. 25. Forrás: Reuters [2020. 03. 24.]

⁷⁵ A terv elnevezését kritizálva Mahmúd Abbász palesztin elnök „az évszázad arculapásának” (*slap of the century*), Szaeb Erakat palesztin főtárgyaló „az évszázad csalásának” (*fraud of the century*), a *The Economist* folyóirat pedig „az évszázad lopásának” (*steal of the century*) nevezte Trump javaslatát. ‘Slap of the century’: Palestinians slam Trump Middle East plan, [online], 2020. 01. 28. Forrás: Al Jazeera [2020. 03. 24.]; Dalit HALEVI: PA: ‘Deal of the Century’ is the ‘Fraud of the Century’, [online], 2020. 01. 26. Forrás: Israel News [2020. 03. 24.]; Steal of the century: Donald Trump gives Israel the green light to annex occupied lands, [online], 2020. 01. 30. Forrás: The Economist [2020. 03. 24.]

⁷⁶ Abbas on Trump peace plan: ‘Conspiracy deal won’t pass’, [online], 2020. 01. 28. Forrás: BBC News [2020. 03. 24.]; Abbas blasts Trump’s plan for a ‘Swiss cheese’ Palestinian state in UN speech, [online], 2020. 02. 11. Forrás: France24 [2020. 03. 24.]

⁷⁷ Trump impeachment: The short, medium and long story, [online], 2020. 02. 05. Forrás: BBC News [2020. 03. 24.]

madik választás megtartására készültek a zsidó államban a korábbi referendumokat követő kormányalkotási kísérletek kudarcai miatt.⁷⁸

Trump béketerve a korábbi kezdeményezésekkel ellentétben a palesztin–izraeli konfliktus legfontosabb kérdéseit, mint például a határok rendezését, a nyugati parti zsidó telepek jövőjét, Jeruzsálem státuszát és a palesztin menekültek sorsát már nem bízza a felek közötti közvetlen tárgyalásokra.⁷⁹ Éppen ellenkezőleg, ezekben a kérdésekben az izraeli miniszterelnök által üdvözölt béketerv inkább a zsidó állam számára kedvező javaslatokat tesz. A Trump-adminisztráció kimondott szándéka szakítani a palesztin–izraeli békefolyamat „korábbi megközelítéseinek” egyes paradigmáival, ezért Jeruzsálem Izrael fővárosaként történő elismerésével és a nyugati parti zsidó telepek nemzetközi jogi szempontból jogszerűnek minősítésével az USA gyakorlatilag kihúzott kettőt a megoldásra váró kulcskérdések közül. Ezeket a döntéseket és a béketerv tartalmát Kushner azzal magyarázta, hogy ideje szembenéznie a palesztinoknak a realitásokkal, és elfogadni a nyilvánvaló tényeket, majd megragadni a lehetőséget a konfliktus rendezésére a béketerv elfogadásával.⁸⁰

Megjegyzendő, hogy míg Trump és Kushner bevallása szerint a béketervük „teljesen új” megközelítést alkalmaz, a javaslat egyes bírálói szerint valójában nem tekinthető nagy újdonságnak, inkább mintha a már évtizedekkel ezelőtt megfogalmazott izraeli politikai célkitűzéseket lenne hivatott beteljesíteni.⁸¹ Ahogy arra Jehuda Saul is felhívta a figyelmet, Trump béketerve több ponton is hasonlóságot mutat egy a Cionista Világszervezet Teleszügyi Osztályának vezetője, Matityahu Droblés által 1979-ben közzétett tervvel. Droblés tervének lényege az akkor még mezőgazdasági miniszteri posztot betöltő Ariel Sharon telepexpansziós elképzeléseinek megvalósítása volt, amelynek eredményeként több mint 600 ezer zsidó telepedett le a Nyugati Part főbb területein, a vitás területek feletti tényleges palesztin szuverenitás lehetőségét ellehetlenítve. Trump és Droblés terve a biztonsági intézkedések kapcsán is hasonlóan fogalmaz, így Izrael ellenőrzése alá rendeli a Nyugati Partot, azaz Júdea és Szamária területét. Hasonlóképp, az 1967 júliusában nyilvánosságra

⁷⁸ Dan WILLIAMS – Stephen FARRELL: Explainer: Why is Israel holding its third election in a year?, [online], 2020. 03. 01. Forrás: Reuters [2020. 03. 24.]

⁷⁹ Jeruzsálemre Izrael és a palesztinok is igényt tartanak fővárosukként, a zsidó állam azonban 1967-ben elfoglalta a város keleti felét, és azóta is osztatlan fővárosának tekinti azt. A palesztinok független állama a Nyugati Part, a Gázai övezet és Kelet-Jeruzsálem területéből állna. Benjámín Netanjahu izraeli miniszterelnök a palesztin állam gondolatát elfogadja, ugyanakkor ragaszkodik hozzá, hogy az ne rendelkezzen majd katonai képességekkel, nehogy fenyegetést jelenthessen Izraelre nézve. Mindemellett Izrael csak olyan megállapodást hajlandó aláírni, amelynek részeként a palesztinok elismerik Izraelt mint zsidó államot. A palesztinok ebbe azért nem hajlandók beleegyezni, mert így még hátrányosabb helyzetbe kerülnének Izrael palesztin származású arab állampolgárai (muszlimok, keresztények és drúzok). Mindemellett a palesztinok szeretnének visszatérni az 1967 előtti határokhoz, Izrael azonban katonailag védhetetlennek tartja azokat, keleti határának pedig mindenképpen a Jordán partját jelölné meg. Megoldandó kérdés továbbá a zsidó telepek problémája. Izrael 1967 óta 140 telepet épített a Nyugati Parton és Kelet-Jeruzsálemben, ezek lakossága pedig eléri a 600 ezer főt. Bár a nemzetközi közösség illegálisnak tekinti ezeket a településeket, Izrael ezt folyamatosan vitatja. A palesztinok szerint viszont a leendő független államuk területéről minden telepet el kellene távolítani annak érdekében, hogy tényleg életképes állam legyen. Ezzel szemben Netanjahu ígéretet tett a zsidó telepek területeinek annektálására. Végül pedig szintén hűségkérdés annak az 5,5 millió palesztin menekültnek a sorsa a régióban, akik ragaszkodnak a visszatérési jogukhoz, Izrael azonban mindenképpen el akarja kerülni a visszatérésüket, mondván, hogy azzal olyan demográfiai túlsúlyba kerülnének, amely a zsidó állam végét jelentené.

⁸⁰ Kushner: Palestinians should give up 'fairy tales', [online], 2020. 01. 28. Forrás: Middle East Monitor [2020. 03. 24.]

⁸¹ Nathan THRALL: Trump's Middle East Peace Plan Exposes the Ugly Truth, [online], 2020. 01. 29. Forrás: The New York Times [2020. 03. 24.]; Saree MAKDISI: What's New About Trump's Mideast 'Peace' Plan? Only the Blunt Crudity of Its Racism, [online], 2020. 01. 30. Forrás: The Nation [2020. 03. 24.]

hozott Allon-tervben rögzített javaslatot kölcsönözve Drobles is a Jordán folyó partján húzza meg a zsidó állam keleti határát. Az említett tervek közötti átfedések világosan jelzik, hogy Trump béketerve valójában inkább tekinthető az évtizedekkel ezelőtti izraeli politika kiterjesztésének, s ezt az is jól jelzi, hogy Trump ígéretet tett Izraelnek arra, hogy nem kell majd zsidó telepeket felszámolnia, ami viszont egyúttal a zsidó telepekkel teletűzdelt palesztin területek jelenlegi szigetcsoport-jellegű töredezettségének maradandóságát is jelenti.⁸²

Konklúzió

Egyes szakértők szerint Trump elnöksége során az egymásnak ellentmondó nyilatkozatok, a hirtelen hozott döntések és a trumpi külpolitika kiszámíthatatlansága ellenére valójában nem sokat változott az amerikai fegyveres erők közel-keleti szerepköre. Az Egyesült Államok továbbra is pár száz fős katonai erőt állomásoztat Szíriában, még hozzá határozatlan ideig, az Iszlám Állam elleni harc fenntartása céljából. A sokszor emlegetett „iráni fenyegetés” a gyakorlatban szintén nem volt komolyabb hatással az amerikai fegyveres erők jelenlétére a régióban. Éppen ezért egyes kutatók szerint a közel-keleti amerikai katonai szerepvállalás tulajdonképpen változatlanul tekinthető. Bár az új Nemzeti Biztonsági Stratégia a nagyhatalmi versengést helyezte a középpontba, az Egyesült Államoknak továbbra is biztosított az állandó műveleti készsége a térségben, ennek megfelelően több ezer amerikai katona állomásozik a régió 14 országában található bázisokon, köztük Törökországban, Jordániában, az Egyesült Arab Emírségekben, Katarban, Bahreinben és Kuvaitban, nem említve a folyamatban lévő iraki és szíriai kiképző és a terrorizmus elleni műveleteket. Az egyetlen igazán szembevető változás az a katonai jelenlét fenntartásához hozzárendelt civil, illetve diplomáciai apparátus csökkenése, többek között fontos vezető pozíciók betöltetlenül hagyása (akár éveken keresztül), segélyprogramok felfüggesztése és a kapcsolati hálók szűkítése.⁸³

Az Obama-adminisztráció is megpróbálkozott a közel-keleti amerikai szerepvállalás mérséklésével, mivel Barack Obama is úgy látta, hogy az Egyesült Államoknak ki kell vonulnia a Közel-Kelet véres és elhúzódó konfliktusaiból. Ezért vonta vissza a katonákat Irakból, támogatta az arab tavasz tüntetéssorozatait, és bírálta az autoriter vezetőket, tartózkodott a közvetlen katonai beavatkozástól Szíriában, és igyekezett megállapodást tető alá hozni Irán atomprogramjáról. A 2011-es líbiai nemzetközi katonai beavatkozás ebből a szempontból kivételnek tekinthető, ugyanakkor hozzá kell tenni, hogy az Obama-adminisztráció akkor még abban bízott, hogy a NATO vezette intervenció korlátozott mértékű marad. Robert Malley szerint ez a tévedés is csak megerősítette Obamát abban a hitében, hogy az Egyesült Államok jobb, ha kimarad a regionális konfliktusokból, és inkább arra koncentrál, hogy a régió stabilizálódni tudjon annyira, hogy ne legyen szüksége az USA közreműködésére vagy védelemére. Malley értékelése szerint Obama Közel-Kelet-politikája

⁸² Yehuda SHAUL: Trump's Middle East Peace Plan Isn't New. It Plagiarized a 40-Year-Old Israeli Initiative, [online], 2020. 02. 11. Forrás: Foreign Policy [2020. 03. 24.]

⁸³ Daniel BENAÏM – Michael Wahid HANNA: The Enduring American Presence in the Middle East, [online], 2019. 08. 07. Forrás: Foreign Affairs [2020. 03. 19.]

egy hatalmas hajó kormányzásához volt hasonlítható, abban az értelemben, hogy látszólag apró mértékű változtatások is később nagy jelentőségűek lehetnek, ebben a tekintetben pedig gyakorlatilag egy félbemaradt kísérletnek bizonyult, amit Obama utódjának kellett volna folytatnia. Trump azonban más irányt vett, mintha pont az ellenkezőjét akarta volna tenni, és inkább lebontotta az elődje által elért eredményeket. Ahelyett, hogy valamiféle egyensúlyra törekedett volna, inkább Izrael, Szaúd-Arábia és Egyiptom legelkötelezettebb szövetségese lett, és felmondta az iráni nukleáris megállapodást. A Trump-adminisztráció emellett számos módon igyekezett ellensúlyozni Teherán regionális befolyását: többek között szigorította az Iránnal szembeni szankciókat; Szíriában fenntartotta az amerikai katonai jelenlétet; Irakban próbálta rávenni a Teherán támogatásától függő bagdadi kormányt, hogy szakítsa meg kapcsolatait Iránnal; Jemenben támogatta a szaúdi katonai intervenciót; Libanonban pedig szankciókat vezetett be a Hezbollahnal szemben. Ezen intézkedéseivel a Trump-adminisztráció Irán regionális befolyásának csökkenését és az atommegállapodás újratárgyalását kívánta elérni. Ezzel szemben azonban Teherán regionális tevékenységének fokozásával és atomprogramja korlátozásainak fokozatos elhagyásával reagált, ami viszont inkább növelte egy jövőbeni katonai konfrontáció veszélyét, mintsem csökkentette volna.⁸⁴

Az egyik fő racionális tényező, amiért a Trump-adminisztráció számára a közel-keleti régió veszített stratégiai fontosságából, az az amerikai olajpala-kitermelés utóbbi években végbement felfutása, amelynek eredményeképpen az Egyesült Államok már nemcsak a legnagyobb olajfogyasztó a világon, hanem a kitermelők között is az első helyre lépett elő, 2019 novemberében pedig már több olajat exportált, mint amennyit importált.⁸⁵ Ez egyben azt is jelenti, hogy az Egyesült Államok immár kevesebb olajat importál az Öböl-térségből, mint valaha, az amerikai olajpala-kitermelésnek köszönhetően pedig a globális energia piacot is ellenállóbbá tette a kisebb ellátási zavarokkal szemben.⁸⁶

Emellett azt is látni kell, hogy ahogy azt az új biztonsági stratégiában is rögzítették, a nagyhatalmi versengés, azaz az Oroszországgal és Kínával folytatott versenyfutás lett a Trump-adminisztráció fő stratégiai prioritása, ennek fényében pedig érthető, hogy a közel-keleti szerepvállalást mérsékelni szeretné, a komolyabb katonai műveletekbe bonyolódást pedig inkább elkerüli a Fehér Ház. Bár Irán feltartóztatása fontos stratégiai célkitűzés maradt, ehhez azonban nincs feltétlenül szükség az amerikai katonai jelenlét megerősítésére a régióban. Az USA ugyanakkor ki sem vonulhat a térségből, mert azzal csak fokozná a vezető regionális hatalmi pozícióért zajló versengést.⁸⁷ Trump elmúlt években látott Iránnal szembeni politikája azonban kontraproduktívnak tekinthető, hiszen növelte az eszkaláció kockázatát, és gyengítette tárgyalási pozícióit, így pedig valószínűtlen, hogy az Egyesült Államok újra tudná tárgyalni az iráni atommegállapodást.⁸⁸

⁸⁴ Robert MALLEY: The Unwanted Wars, *Foreign Affairs*, 98. évf., 2019/6, 44–46. o.

⁸⁵ Ariel COHEN: Making History: U.S. Exports More Petroleum Than It Imports In September and October, [online], 2019. 11. 26. Forrás: Forbes [2020. 03. 26.]

⁸⁶ Emily PONTECORVO: Trump says the U.S. doesn't need Middle Eastern oil. For once, he's right, [online], 2020. 01. 08. Forrás: Grist [2020. 03. 26.]

⁸⁷ Seth CROUSEY – Gary ROUGHHEAD: A U.S. Withdrawal Will Cause a Power Struggle in the Middle East, [online], 2019. 12. 17. Forrás: Foreign Policy [2020. 03. 26.]; Simon TISDALL: Why instinct and ideology tell Trump to get out of the Middle East, [online], 2020. 01. 11. Forrás: The Guardian [2020. 03. 26.]

⁸⁸ Hal BRANDS – Steven A. COOK – Kenneth M. POLLACK: RIP The Carter Doctrine, 1980–2019, [online], 2019. 12. 13. Forrás: Foreign Policy [2020. 03. 26.]

Robert Blackwill amerikai diplomata szerint nehéz összességében értékelni Trump külpolitikáját és döntéshozatali folyamatát. Mindenképpen sokatmondó az a tény, hogy Trump elnök gyakran Twitteren jelent be fontos döntéseket, amelyek nemcsak a közvéleményt érik váratlanul, de egyes kormányzati tisztségviselőket is. Trump ráadásul nem az a típusú személyiség, aki szeret tanulni, helyette viszont gyakran elfogult, néha kaotikusan irányítja a kormányzat működését, és csak ritkán hallgat a tanácsadóira. Olykor még ki is oktatja őket, sőt, állítólag nem szokta elolvasni az asztalára tett politikai jelentéseket még a legfontosabb döntések meghozatala előtt sem. Blackwill ezért Trump politikai döntéshozatali folyamatát, karakterét, az amerikai értékek közvetítésének terén mutatott teljesítményét elégtelenre, politikájának gyakorlati végrehajtását elégségesre, a szövetségi kapcsolatok ápolását és az elrettentésre fordított erőfeszítéseit ismét elégtelenre értékeli, külpolitikája pedig véleménye szerint már az elnöki terminusának félidején is alig érdemelt jobbat az ötös skálán egy erős kettesnél.⁸⁹

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Abbas blasts Trump's plan for a 'Swiss cheese' Palestinian state in UN speech, [online], 2020. 02. 11. Forrás: France24 [2020. 03. 24.]
- Abbas on Trump peace plan: 'Conspiracy deal won't pass,' [online], 2020. 01. 28. Forrás: BBC News [2020. 03. 24.]
- ACKERMAN, Spencer – PILKINGTON, Ed – JACOBS, Ben – BORGER, Julian: Syria missile strikes: US launches first direct military action against Assad, [online], 2017. 04. 07. Forrás: The Guardian [2020. 03. 22.]
- BAKER, Peter – COOPER, Helene – SANGER, David E.: Obama Sends Special Operations Forces to Help Fight ISIS in Syria, [online], 2015. 10. 30. Forrás: The New York Times [2020. 03. 22.]
- BAKER, Peter – SCHMITT, Eric – COOPER, Helene: ISIS Leader al-Baghdadi Is Dead, Trump Says, [online], 2019. 10. 27. Forrás: The New York Times [2020. 03. 22.]
- BAKER, Peter: Trump Team Begins Drafting Middle East Peace Plan, [online], 2017. 11. 11. Forrás: The New York Times [2020. 03. 24.]
- BALLHAUS, Rebecca – DONATI, Jessica: U.S. Designates Iran's Islamic Revolutionary Guard Corps as a Terror Organization, [online], 2019. 04. 08. Forrás: The Wall Street Journal [2020. 03. 21.]
- BARNARD, Anne – SAAD, Hwaida: Raqqa, ISIS 'Capital,' Is Captured, U.S.-Backed Forces Say, [online], 2017. 10. 17. Forrás: The New York Times [2020. 10. 22.]
- BARNES, Julian E.: American Contractor Killed in Rocket Attack in Iraq, [online], 2019. 12. 27. Forrás: The New York Times [2020. 03. 21.]
- BARNES, Julian E.: U.S. Launches Airstrikes on Iranian-Backed Forces in Iraq and Syria, [online], 2019. 12. 29. Forrás: The New York Times [2020. 03. 21.]
- BEAUMONT, Peter – ROTH, Andrew: Despite Trump's bluster, it's unclear what Syria strikes accomplished, [online], 2018. 04. 15. Forrás: The Guardian [2020. 03. 22.]
- BEECH, Eric: Trump vetoes congressional resolution to end U.S. involvement in Yemen war, [online], 2019. 04. 17. Forrás: Reuters [2020. 03. 25.]
- BENAIM, Daniel – HANNA, Michael Wahid: The Enduring American Presence in the Middle East, [online], 2019. 08. 07. Forrás: Foreign Affairs [2020. 03. 19.]
- BENJAMIN, Daniel – SIMON, Steven: America's Great Satan, *Foreign Affairs*, 98. évf., 2019/6. 56–66. o.
- BLACKWILL, Robert D.: Trump's Foreign Policies Are Better Than They Seem, Council on Foreign Relations, Council Special Report No. 84, April 2019, 65–68. o.

⁸⁹ Robert D. BLACKWILL: Trump's Foreign Policies Are Better Than They Seem, Council on Foreign Relations, Council Special Report No. 84, April 2019, 65. o.

- BORGER, Julian – CHULOV, Martin: US deploying more troops around Syria oil fields after killing of Isis leader, [online], 2019. 10. 28. Forrás: The Guardian [2020. 03. 27.]
- BORGER, Julian – CHULOV, Martin: US kills Iran general Qassem Suleimani in strike ordered by Trump, [online], 2020. 01. 03. Forrás: The Guardian [2020. 03. 21.]
- BORGER, Julian – WINTOUR, Patrick – SHAHEEN, Kareem: US military to maintain open-ended presence in Syria, Tillerson says, [online], 2018. 01. 17. Forrás: The Guardian [2020. 03. 22.]
- BORGER, Julian – WINTOUR, Patrick: Donald Trump calls Iran attack on US drone a 'big mistake', [online], 2019. 06. 20. Forrás: The Guardian [2020. 03. 21.]
- BRANDS, Hal – COOK, Steven A. – POLLACK, Kenneth M.: RIP The Carter Doctrine, 1980–2019, [online], 2019. 12. 13. Forrás: Foreign Policy [2020. 03. 26.]
- BROOK, Tom Vanden: Pentagon: President Trump's order to withdraw troops from Syria allows ISIS to rebuild, [online], 2019. 12. 14. Forrás: USA Today [2020. 03. 23.]
- CAFARELLA, Jennifer: Time to Recommit to Syria, [online], 2020. 02. 18. Forrás: Foreign Affairs [2020. 03. 22.]
- COHEN, Ariel: Making History: U.S. Exports More Petroleum Than It Imports In September and October, [online], 2019. 11. 26. Forrás: Forbes [2020. 03. 26.]
- COLLINSON, Stephen: Obama sends 1,500 troops to Iraq, [online], 2014. 11. 07. Forrás: CNN Politics [2020. 03. 22.]
- COOPER, Helene – GIBBONS-NEFF, Thomas – HUBBARD, Ben: U.S., Britain and France Strike Syria Over Suspected Chemical Weapons, [online], 2018. 04. 13. Forrás: The New York Times [2020. 03. 22.]
- CROSEY, Seth – ROUGHEAD, Gary: A U.S. Withdrawal Will Cause a Power Struggle in the Middle East, [online], 2019. 12. 17. Forrás: Foreign Policy [2020. 03. 26.]
- CSIKI Tamás: A stratégiai dokumentumok rendszere, *Nemzet és Biztonság*, 1. évf., 2008/8, 76–81. o.
- CSIKI VARGA Tamás: A Trump-stratégia nyomában – A 2017-es amerikai Nemzeti Biztonsági Stratégia értékelése, *Nemzet és Biztonság*, 10. évf., 2018/2, 103–124. o.
- DE LUCE, Dan – WINDREM, Robert: The top 11 favors the Trump administration has done for Saudi Arabia, [online], 2019. 07. 25. Forrás: NBC News [2020. 03. 25.]
- DEHGHAN, Saeed Kamali: Iran threatens to block Strait of Hormuz over US oil sanctions, [online], 2018. 07. 05. Forrás: The Guardian [2020. 03. 21.]
- Donald Trump vetoes bills prohibiting arms sales to Saudi Arabia, [online], 2019. 07. 25. Forrás: The Guardian [2020. 03. 25.]
- Executive Order 13769: Protecting The Nation From Foreign Terrorist Entry Into The United States, 2017. 01. 27. Forrás: The White House [2020. 03. 21.]
- Explosions reported on two tankers in Gulf of Oman, [online], 2019. 06. 13. Forrás: Al Jazeera [2020. 03. 21.]
- FAY, Matthew: The Irrelevance of Trump's National Security Strategy, [online], 2017. 12. 18. Forrás: Niskanen Center [2020. 03. 20.]
- GAMAL, Rania El: Saudi Arabia halts oil exports in Red Sea lane after Houthi attacks, [online], 2018. 07. 25. Forrás: Reuters [2020. 03. 21.]
- GORDON, Michael R. – SANGER, David E.: Deal Reached on Iran Nuclear Program, [online], 2015. 07. 14. Forrás: The New York Times [2020. 03. 21.]
- GORDON, Michael R.: U.S. Is Sending 400 More Troops to Syria, [online], 2017. 03. 09. Forrás: The New York Times [2020. 03. 22.]
- GRIFFITHS, James – RUIZ, Joe – MACKINTOSH, Eliza – ALFONSO III, Fernando: Trump: ISIS leader Abu Bakr al-Baghdadi is dead, [online], 2019. 10. 27. Forrás: CNN Politics [2020. 03. 22.]
- HAFEZI, Parisa: Iran's Khamenei bans holding direct talks with United States: TV, [online], 2018. 08. 13. Forrás: Reuters [2020. 03. 21.]
- HALEVI, Dalit PA: 'Deal of the Century' is the 'Fraud of the Century', [online], 2020. 01. 26. Forrás: Israel News [2020. 03. 24.]
- HALTIWANGER, John: Trump now plans to keep US troops in Syria until Iran gets out, which means America may never leave, [online], 2018. 09. 24. Forrás: Business Insider [2020. 03. 22.]
- HJELMGAARD, Kim: American-backed Syrian force declares victory over Islamic State, [online], 2019. 03. 24. Forrás: USA Today [2020. 03. 22.]

- HOLLAND, Steve – MASON, Jeff: Trump recognizes Golan Heights as Israeli, boosting Netanyahu and angering Syria, [online], 2019. 03. 25. Forrás: Reuters [2020. 03. 24.]
- HUSSAIN, Murtaza: Trump's Regime Change Policy for Iran Is a Fevered Fantasy – It Will Only Promote Chaos and Instability, [online], 2020. 02. 02. Forrás: The Intercept [2020. 03. 26.]
- Iran attack: US troops targeted with ballistic missiles, [online], 2020. 01. 08. Forrás: BBC News [2020. 03. 21.]
- Iran's parliament designates all US forces as 'terrorists', [online], 2020. 01. 07. Forrás: Al Jazeera [2020. 03. 21.]
- Az iráni nukleáris megállapodás (Joint Comprehensive Plan of Action, JCPOA), [online], Bécs, 2015. 07. 14. Forrás: europa.eu [2020. 03. 21.]
- ISIL chief Abu Bakr al-Baghdadi killed in Syria, confirms Trump, [online], 2019. 10. 27. Forrás: Al Jazeera [2020. 03. 22.]
- Jamal Khashoggi: All you need to know about Saudi journalist's death, [online], 2019. 06. 19. Forrás: BBC News [2020. 03. 25.]
- Jared Kushner: The son-in-law with Donald Trump's ear, [online], 2018. 10. 10. Forrás: BBC News [2020. 03. 24.]
- KNELL, Yolande: US stops all aid to Palestinians in West Bank and Gaza, [online], 2019. 02. 01. Forrás: BBC News [2020. 03. 24.]
- KORTE, Gregory: 16 times Obama said there would be no boots on the ground in Syria, [online], 2015. 10. 31. Forrás: USA Today [2020. 03. 22.]
- Kushner: Palestinians should give up 'fairy tales', [online], 2020. 01. 28. Forrás: Middle East Monitor [2020. 03. 24.]
- LANDLER, Mark – COOPER, Helene – SCHMITT, Eric: Trump to Withdraw U.S. Forces From Syria, Declaring 'We Have Won Against ISIS', [online], 2018. 12. 19. Forrás: The New York Times [2020. 03. 22.]
- LANDLER, Mark – COOPER, Helene: In Latest Shift, Trump Agrees to leave 400 Troops in Syria, [online], 2019. 02. 22. Forrás: The New York Times [2020. 03. 22.]
- LANDLER, Mark: Trump Abandons Iran Nuclear Deal He Long Scorned, [online], 2018. 05. 08. Forrás: The New York Times [2020. 03. 21.]
- LANDLER, Mark: Trump Recognizes Jerusalem as Israel's Capital and Orders U.S. Embassy to Move, [online], 2017. 12. 06. Forrás: The New York Times [2020. 03. 24.]
- LYNCH, Colum – GROLL, Elias – GRAMER, Robbie: Syrian Chemical Weapons Prompts Missile Volley From Trump, [online], 2018. 04. 14. Forrás: Foreign Policy [2020. 03. 22.]
- MAKDISI, Saree: What's New About Trump's Mideast 'Peace' Plan? Only the Blunt Crudity of Its Racism, [online], 2020. 01. 30. Forrás: The Nation [2020. 03. 24.]
- MALLEY, Robert: The Unwanted Wars, *Foreign Affairs*, 98. évf., 2019/6, 38–46. o.
- MUNAYYER, Yousef: There Will Be a One-State Solution, *Foreign Affairs*, 98. évf., 2019/6, 30–36. o.
- National Security Strategy of the United States of America, The White House, Washington, DC, December 2017.
- O'CONNOR, Tom: Donald Trump Says It's Time U.S. Passes War on ISIS to Russia, Iran, and Syria, Focuses on Oil Instead, [online], 2020. 02. 25. Forrás: Newsweek [2020. 03. 23.]
- Peace to Prosperity: A Vision to Improve the Lives of the Palestinian and Israeli People, [online], 2020. Forrás: The White House [2020. 03. 24.]
- Pompeo: US no longer considers Israeli settlements illegal, [online], 2019. 11. 18. Forrás: Al Jazeera [2020. 03. 24.]
- PONTECORVO, Emily: Trump says the U.S. doesn't need Middle Eastern oil. For once, he's right, [online], 2020. 01. 08. Forrás: Grist [2020. 03. 26.]
- Protesters storm US embassy compound in Baghdad, [online], 2019. 12. 31. Forrás: Al Jazeera [2020. 03. 21.]
- Rockets strike Baghdad's Green Zone, fourth attack in days, [online], 2020. 03. 17. Forrás: Al Jazeera [2020. 03. 22.]
- 'Slap of the century': Palestinians slam Trump Middle East plan, [online], 2020. 01. 28. Forrás: Al Jazeera [2020. 03. 24.]
- ROME, Henry: Iran Is Doing Just Fine, [online], 2019. 11. 05. Forrás: Foreign Affairs [2020. 03. 26.]
- RUBIN, Alissa J. – SHOUMALI, Karam – SCHMITT, Eric: American Is Killed in First Casualty for U.S. Forces in Syria Combat, [online], 2016. 11. 24. Forrás: The New York Times [2020. 03. 22.]
- SAUNDERS, Elizabeth N.: Is Trump a Normal Foreign-Policy President?, [online], 2018. 01. 18. Forrás: Foreign Affairs [2020. 03. 23.]
- SCHOR, Elana: Senate votes to impose new sanctions on Russia and Iran, [online], 2017. 06. 15. Forrás: Politico [2020. 03. 21.]

- SELIGMAN, Lara: Baghdadi Is Dead, but ISIS Remains Emboldened Since Trump's Drawdown, [online], 2019. 10. 27. Forrás: Foreign Policy [2020. 03. 23.]
- SELJÁN Péter: Harc az Iszlám Állam ellen, *Nemzet és Biztonság*, 7. évf., 2014/5, 63–74. o.
- SELJÁN Péter: Oroszország és a szíriai polgárháború, *Nemzet és Biztonság*, 8. évf., 2016/5, 14–30. o.
- SHARAFEDIN, Bozorgmehr: Iran designates as terrorists all U.S. troops in Middle East, [online], 2019. 04. 30. Forrás: Reuters [2020. 03. 21.]
- SHAUL, Yehuda: Trump's Middle East Peace Plan Isn't New. It Plagiarized a 40-Year-Old Israeli Initiative, [online], 2020. 02. 11. Forrás: Foreign Policy [2020. 03. 24.]
- SHEAR, Michael D. – SCHMITT, Eric – CROWLEY, Michael – HABERMAN, Maggie: Strikes on Iran Approved by Trump, Then Abruptly Pulled Back, [online], 2019. 06. 20. Forrás: The New York Times [2020. 03. 21.]
- SPETALNICK, Matt – HOLLAND, Steve: Exclusive: White House's Kushner unveils economic portion of Middle East peace plan, [online], 2019. 06. 22. Forrás: Reuters [2020. 03. 24.]
- SPETALNICK, Matt: U.S. launches economic formula for Middle East peace, Palestinians unhappy, [online], 2019. 06. 24. Forrás: Reuters [2020. 03. 24.]
- STARR, Barbara – DIAMOND, Jeremy: Syria: Obama authorizes boots on ground to fight ISIS, [online], 2015. 10. 30. Forrás: CNN Politics [2020. 03. 22.]
- STEINBUCH, Yaron: Jared Kushner says Mideast peace plan won't say 'two states', [online], 2019. 05. 13. Forrás: New York Post [2020. 03. 24.]
- STROBEL, Warren – STONE, Mike: Trump to resume precision munitions deliveries to Saudis: officials, [online], 2017. 06. 13. Forrás: Reuters [2020. 03. 25.]
- Steal of the century: Donald Trump gives Israel the green light to annex occupied lands, [online], 2020. 01. 30. Forrás: The Economist [2020. 03. 24.]
- SUPERVILLE, Darlene: Trump puts Saudi arms sales above inquiry into Khashoggi killing, [online], 2019. 06. 24. Forrás: PBS News Hour [2020. 03. 25.]
- THRALL, Nathan: Trump's Middle East Peace Plan Exposes the Ugly Truth, [online], 2020. 01. 29. Forrás: The New York Times [2020. 03. 24.]
- TISDALL, Simon: Why instinct and ideology tell Trump to get out of the Middle East, [online], 2020. 01. 11. Forrás: The Guardian [2020. 03. 26.]
- Trump arrives in Saudi Arabia in first foreign trip, [online], 2017. 05. 20. Forrás: Al Jazeera [2020. 03. 25.]
- Trump impeachment: The short, medium and long story, [online], 2020. 02. 05. Forrás: BBC News [2020. 03. 24.]
- Trump makes way for Turkey operation against Kurds in Syria, [online], 2019. 10. 17. Forrás: BBC News [2020. 03. 22.]
- Trump releases long-awaited Middle-East peace plan, [online], 2020. 01. 28. Forrás: BBC News [2020. 03. 24.]
- Trump, Turkey call on Russia to stop backing Syrian 'atrocities', [online], 2020. 02. 17. Forrás: Al Jazeera [2020. 03. 23.]
- WARD, Alex: How Obama's "red line" fiasco led to Trump bombing Syria, [online], 2018. 04. 15. Forrás: Vox [2020. 03. 22.]
- WATCH: Donald Trump confirms death of ISIL chief al-Baghdadi in US raid, [online], 2019. 10. 27. Forrás: Al Jazeera English (Official YouTube Channel) [2020. 03. 22.]
- WILLIAMS, Dan – FARRELL, Stephen: Explainer: Why is Israel holding its third election in a year?, [online], 2020. 03. 01. Forrás: Reuters [2020. 03. 24.]
- WINTOUR, Patrick: Donald Trump tweets support for blockade imposed on Qatar, [online], 2017. 06. 06. Forrás: The Guardian [2020. 03. 25.]
- WONG, Edward: Citing Iranian Threat, U.S. Sends Carrier Group and Bombers to Persian Gulf, [online], 2019. 05. 05. Forrás: The New York Times [2020. 03. 21.]